

tarafından öldürüldü, başı Fas'ta bulunan Abdülvâhid'e gönderildi. Bu gelişmeler üzerine İşbiliye halkı da ona biat etti. Yahyâ'nın öldürülmesinden sonra Hloltlar da bağlılık arzettiller; fakat Abdülvâhid buna rağmen üzerlerine asker sevk ederek onlardan intikam aldı. Endülüs'te Benî Hüd'a karşı isyan etmiş olan İbnü'l-Ahmed Muhammed b. Yûsuf b. Nasr da 636'da (1238-39) ona tâbi oldu. Fakat bütün gayretlerine rağmen Abdülvâhidler hânedanının kurulmasına ve Merînîler'in ülkenin çeşitli yerlerini işgal etmelerine engel olamadı. Giderek güçlenen Merînîler Mağrib ve İspanya'yı Muvahhidler'in elinden alırken Franklar da 29 Mayıs 1239'da Kurtuba'yı işgal ettiler.

Abdülvâhid er-Reşid, on yılı aşkın bir süre hükümdarlık yaptıktan sonra 9 Cemâziyelâhir 640'ta (4 Aralık 1242), Merakeş'te sarayının bahçesindeki havuzda boğularak öldü. Yerine Merînîler'le barış anlaşması yapan Ebü'l-Hasan Ali es-Saîd geçti.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hallikân, *Vefeyât* (nşr. İhsan Abbâs), Beyrut 1968-72, VII, 17; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib* (nşr. Muhammed İbrâhîm el-Kettânî v.dğr.), Beyrut 1406/1985, s. 299-360; Zehebî, *A'îlâmü'n-nübela'*, XXII, 343; İbn Haldûn, *el-İber*, Bulak 1284 — Beyrut 1399/1979, VI, 254; İbnü'l-İmâd, *Şezerâtü'z-zeheb*, Kahire 1350-51 — Beyrut, ts. (Dâru l-hyâi't-türâsî'l-Arabî), V, 208; Muhammed b. Muhammed el-Endelûsî, *el-Hulelû's-sündüsiyye fi'l-aḥbârî't-Tânisiyye* (nşr. Muhammed el-Habîb el-Heyle), Beyrut 1985, II, 132-133; *el-Hulelû'l-mevşîyye fi zikri'l-aḥbârî'l-Merrâküşiyye* (nşr. Süheyl Zekkâr—Abdülkâdir Zimâme), Rabat 1399/1979, s. 163, 167; E. de Zambaur, *Manuel de Généalogie et de Chronologie Pour l'Histoire de l'Islam*, Hannover 1927, s. 73; Halil Edhem, *Düvel-i İslâmiyye*, İstanbul 1927, s. 51-52; Ali b. Ebü Zer' el-Fâsî, *ez-Zahîretü's-seniyye fi târîhi'd-devleti'l-Merîniyye*, Rabat-1972, s. 56-57, 60-61; Ziriklî, *el-A'îlâm*, Kahire 1373-78/1954-59, IV, 233; C. E. Bosworth, *İslâm Devletleri Tarihi* (trc. Erdoğan Merçil—Mehmet İpşirli), İstanbul 1980, s. 36-38; Abbâs b. İbrâhîm, *el-İlâm bi-men ḥalle Merrâküş ve Ağmât mine'l-a'îlâm* (nşr. Abdülvehhâb b. Mansûr), Rabat 1974-83, VIII, 514-519; Seyyid Abdülazîz Sâlim, *Târîhu'l-Mağrib fi'l-'asrî'l-İslâmî*, İskenderiye 1982, s. 783; H. İbrâhîm Hasan, *Târîhu'l-İslâm*, Kahire 1983, IV, 233; Abdülmecîd en-Neccâr, *el-Mehdî b. Tâmart*, Beyrut 1403/1983, s. 406; İbrâhîm Harekât, *el-Mağrib 'abre't-târîh*, Rabat 1405/1985, s. 292; A. Bel, "Abdülvâhid", *İA*, I, 104-105; Pierre de Cénival, "Merâkeş", *İA*, VII, 744; Şinâsî Altundağ, "Muvahhidler", *İA*, VIII, 770; G. Marçais, "Abd al-Wâdids", *EI*² (İng.), I, 92-94.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

ABDÜLVÂHİD b. SELİM

(عبدالواحد بن سليم)

XIII. yüzyıl Anadolu Selçuklu mimarı.

Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Adına, Konya'daki Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin ceviz sandukası üzerinde yer alan kitâbede rastlanmaktadır. Bu sanduka, 1273 yılında vefat eden Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî için yapılmış olmasına rağmen, bilinmeyen bir tarihten beri Mevlânâ'nın babası Sultânü'l-ulemâ Bahâeddin Veled'in kabri üzerinde bulunmaktadır. Sandukanın şekil ve planı ile çoğu Mevlânâ'nın şiirlerinden seçilen yazı ve süsleme kompozisyonlarını Mimar Abdülvâhid b. Selîm hazırlamış, işçiliğini ise Hümâmed-din Muhammed adlı Konyalı bir ahşap ustası yapmıştır. Ayrıca Mimar Abdülvâhid b. Selîm'in Mimar Bedreddîn-i Tebrîzî ile birlikte Mevlânâ Türbesi'ni de inşa ettiği bilinmektedir.

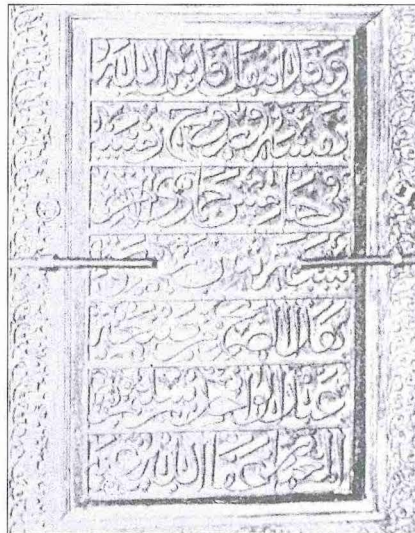
BİBLİYOGRAFYA :

L. A. Mayer, *Islamic Architects and Their Works*, Genëve 1956, s. 34; İ. Hakkı Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Konya 1964, s. 664-674; Zeki Sönmez, *Başlangıçtan XVI. Yüzyıla Kadar Anadolu'daki İslâm ve Türk Devri Yapılarında Çalışan Sanatkârlar* (doktora tezi, 1981), İÜ Ed. Fak., s. 106-108; Yusuf Akyurt, "Konya Asarı Atika Müzesi'nde Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'nin Sandukası", *Türk Tarih Arkeologya ve Ethnografya Dergisi*, III, Ankara 1936, s. 113-127.

ZEKİ SÖNMEZ

Abdülvâhid b. Selîm'in adının geçtiği, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin sandukası üzerindeki kitâbe

ABDÜLVÂHİD YAHYÂ

(RENÉ GUÉNON)

(عبدالواحد يحيى)

(1886-1951)

İslâm, Hint ve Çin tasavvuf doktrinlerini entelektüel seviyede ele alan ve modern dünyayı her yönüyle tenkit eden görüşleriyle tanınan Fransız mutasavvıf ve mütefekfiri.

15 Kasım 1886'da Fransa'nın Blois şehrinde doğdu. Soy bakımından tamamen Fransız ve Katolik bir ailenin çocuğudur. İlk öğrenimini öğretmen olan teyzesinden gördü. Orta öğrenimini dinî bir okulda yaptı. 1902'de retorik öğrencisi olarak koleje başladı. 1903'te kolejin felsefe bölümüne girdi ve aynı yıl felsefe-edebiyat diplomasını elde etti.

Ekim 1904'te Paris'te Collège Rollin'e matematik öğrencisi olarak yazıldı. Sağlık durumu el vermediği için üniversite öğrenimini bırakarak Paris'e yerleşti. Klasik öğretimin verdikleriyle tatmin olmadığını hissederek entelektüel ufkunu genişletmek için, o devirde rağbetle olan "néo-spiritualiste" doktrinleri incelemeye yöneldi. Bir arkadaşı vasıtasıyla, "bâtın ve gizli ilimler" ile uğraşan "occultiste" bir cemiyetin ileri gelenleriyle tanıştı. Kısa zamanda ciddiyet ve titizliğiyle kendini kabul ettirdi. Daha sonra bu çevre ile ilgili mason localarına girdi ve kısa zamanda yüksek derecelere ulaştı. 1908'de yapılan Spiritüalist ve Masonik Kongre'de sekreter olarak bulundu. Kongre'de École Hermétique'in şefi Papus'un "insan ruhunun ölümünden sonra tekrar dünyaya gelip bir bedene girerek tekâmül edeceğini (ré-incarnation: tenâsüh), böylece ölümsüzlük (survivance) kazanmış olacağını ve bunun spiritüalizmin iki temel gerçeği olduğunu" söylemesi üzerine sekreterlikten ayrıldı. Bu sırada L'Eglise Gnostique'in ileri gelenleriyle tanışarak bu kuruluşa girdi. Adı geçen bu mason locaları ve "occultiste" teşekküllerle irtibatını kestikten sonra bir başka mason locasına girdi. 1914'e kadar devam eden faaliyetlerine bu tarihten itibaren tamamen son verdi. 1909 yılı Kasımında bazı arkadaşlarıyla çıkarmaya başladığı *La Gnose* adlı dergide ilk makalesi yayımlandı. 1910'da İsveçli ressam Abdülhâdî (John Gustaf Aguéli, ö. 1917) ile tanıştı. *La Gnose*'de iki yıl boyunca İslâm tasavvufuna dair makaleler yazdı. Ezher şeyhi, Mâlikî âlimi ve Şâzelîyye

tarikati şeyhi Abdurrahman İlliş el-Ke-bîr'in halifesi Abdülhâdî vasıtasıyla müslüman olup Şâzeliyye tarikatına intisap etti ve Abdülvâhid Yahyâ adını aldı (1912).

Temmuz 1912'de bir Fransız'la evlendi. Ekim 1917'de Cezayir'in Sétif şehrindeki kolejde felsefe dersleri yanında Fransızca ve Latince de okuttu. Bu şehirde bulunduğu sırada Arapça'sını ilerletti. Muhtemelen bazı tasavvuf ehli kimselerle de tanıştı. Ekim 1918'de Fransa'ya döndü ve doğum yeri Blois'daki Augustin-Thierry Koleji'ne felsefe öğretmenini oldu. Ertesi yıl öğretmenliği bırakıp Paris'e gitti. 1920'li yıllarda Paris Üniversitesi'nde kütüphaneci olarak çalıştı. Bu yıllarda evinde Hindü, müslüman ve hristiyan ziyaretçileri kabul ederek sohbetlerde bulundu. Bazı dostlarının evinde müslüman, Hindü, yahudi ve hristiyan gençlerin devam ettiği toplantılara da katıldı. Bu gençlerin kendi "an'ane" ve dinleri hakkında müphem bazı bilgilerin dışında hiçbir şey bilmediklerini ve aşırı derecede Batılılaşmış olduklarını gören Abdülvâhid Arapça, Sanskritçe, Latince, Yunanca, İbrânce, İngilizce, Almanca, İtalyanca, İspanyolca, Rusça ve Lehçe bildiği için sohbetlerde onlara kendi dilleriyle hitap ediyordu.

1925-1927 yıllarında yazı kadrosuna katıldığı *Le Voile d'Isis* dergisinde tam bir hürriyet içinde fikirlerini ifade etme imkânına kavuştu. 1928'de karısı öldü. 1929 yılında tanıştığı, Mısırlı mühendis Hasan Ferid Dina'nın dul kalan zengin eşi Marie W. Shillito Abdülvâhid'in eserlerine büyük ilgi göstermişti. Dina Hanım, Abdülvâhid'in külliyâtını ve İslâm tasavvufuyla ilgili bazı eserleri neşrecek bir yayınevi kurmayı düşündüğünü kendisine bildirdi. Bu düşüncüyü gerçekleştirmek için Abdülvâhid'in Mısır'dan bazı tasavvufî eserleri getirip bunları tercüme etmesini kararlaştırdılar. Abdülvâhid Yahyâ, bu maksatla Dina Hanım ile birlikte 1930'da Mısır'a gitti. 1931 kışında dostlarına Fransa'ya dönmekten vazgeçtiğini bildirdi ve Kahire'de, yeni memleketinin bütün örf ve âdetlerini benimsemiş "Şeyh Abdülvâhid Yahyâ" olarak yaşamaya başladı. Bir süre, Seyyidinâ Hüseyin Camii'nde tanıştığı Şâzelî şeyhi Selâme Râzî'nin sohbetlerine devam etti. Kahire'de geçirdiği ilk iki yılda *Symbolisme de la Croix* (Paris 1931) ve *Les Etats Multi-*

ples de l'Etre (Paris 1932) adlı eserlerini kaleme aldı. 1931 yılında *el-Ma'rife* dergisinde beş Arapça makalesi yayımlandı.

1934 Temmuzunda Şeyh Muhammed İbrâhim'in büyük kızı Fâtıma ile evlendi. Ertesi yıl arkadaşlarına mektup yazıp Paris'teki evini boşaltmalarını, kitap ve evrakı kendisine göndermelerini istedi. Kahire'ye yerleşen İngiliz müslüman Şeyh Ebûbekir, müslüman olup Rûhiye Nûreddin adını alan Lamartine'in küçük yeğeni Valentine de Saint-Point, Amerikalı müslüman Şeyh Abdülkâdir'le zaman zaman sohbetlerde bulundu. 1944'te Şeyh Hüseyin adlı bir İngiliz müslümanla dost oldu. Bu yıllarda kendisini birkaç defa ziyaret eden Necmeddin Bammât (ö. 1985), "Visites à René Guénon" başlıklı hâtıra yazısında, onun sofrada "ekmeği parçalarlarken, yemeğe tuz katarken bile hareketlerine bir ibadet kıymeti verdiğini" söyler. 1932-1939 yılları arasında okuyucularıyla yoğun mektuplaşma sebebiyle eser yazma imkânını bulamadı.

23 Kasım 1948'de Mısır tâbiyetine geçmek için müracaat etti. Bu isteği ancak uzun teşebbüsler ve çok yüksek seviyede müdahaleler sonunda gerçekleştirebildi. 1947'de bozulan sağlık durumu 1950'nin son aylarında daha da kötüleşti. Şeyh Ebûbekir'in tanıştırdığı Dr. Katz onun her türlü laboratuvar tahlilini reddettiğini söyler: 7 Ocak 1951'de vefat etti. Ertesi gün vasiyeti üzerine Seyyidinâ Hüseyin Camii'nde kılınan cenaze namazından sonra Mukattam tepesi yakınında Derrâse Mezarlığı'na defnedildi.

Fikirleri. Abdülvâhid Yahyâ eserlerinde daha çok Hindü doktrinlerini incelemek ve terminolojisini kullanmakla beraber, yeri geldikçe bütün dinlerden bahseder. İslâm tasavvufuna ayırdığı birkaç makale dışında İslâmiyet ve tasavvufa pek az yer verir; ancak bazı temel mefhumları, bilhassa "tevhid", "vahdet-i vücûd", "insân-ı kâmil", "şeriat", "tarikat" ve "hakikat" gibi mefhumları sık sık kullanır. Tevhid ve vahdet-i vücûdu düşüncesinin hem hareket hem de varış noktası olarak bütün yazılarında görmek mümkündür. Eserlerinde çok sağlam ve mâna yüklü bir Fransızca kullanan Abdülvâhid Yahyâ, Doğu düşüncesine ait mefhumları ifade edebilmek için Fransızca kelimelere yeni mânalar yükleyerek kendine has bir

terminoloji meydana getirmiştir. Mesele *métaphisique* (tasavvuf), *tradition* (an'ane, İslâmî mânası ile içtîmâî, hukukî yani zâhir ve bâtını her yönüyle içine alan en geniş mânada din), *religion* (inanç, ibadet ve ahlâkî içine alan en dar mânada din, dinin en dar mânada zâhiri), *intelligence* (kalp, gönül), *intellectualité* (irfan, mânevîyat), *intellectuel* (ârif), *élite* (havas), *initiation* (tasavvuf, intisap), *réalisation* (seyrû sülûk), *indentité supreme* (vahdet-i vücûd, aynü'l-cem') gibi kelimeler bunlardan bazılarıdır.

Sanskritçe ve Arapça'yı, Hint, Çin ve İslâm tasavvufu hakkındaki bilgilerini Doğulu üstatlardan şifâhî olarak öğrenen Abdülvâhid Yahyâ'nın Hindü üstatlarının kim olduğuna dair bilgi yoktur. Taoizm hakkında Matgioi aracılığıyla Tong-sang Luat'tan fiilî bir bilgi edindiği bilinmektedir. İslâm tasavvufu ile münasebeti hakkında ise kesin bilgiler mevcuttur. Onun mensup olduğu tarikatlar Şâzeliyye ve Ekberîyye'dir.

"İslâm Tasavvufu" adlı makalesinde bütün an'anevî doktrinler içinde şeriat ve hakikat farkının en açık bir şekilde İslâm'da ifade edildiğini, şeriatın herkes için müşterek, hakikatin ise yeterli kabiliyete sahip bir havas zümresine mahsus olduğunu belirtir. Tasavvuf teriminin Fransızca'da "mistisizm" ile değil, "initiation" kelimesiyle karşılanabileceğini söyler ve bu ikisi arasındaki fark üzerinde durur. Ona göre İslâm tasavvufu herhangi bir dış tesirle doğmamıştır. Hz. Peygamber'e ulaşan bir intisap zinciri bulunmaktadır ve tamamen İslâmî'dir. İlm-i zâhir ve ilm-i bâtın İslâm dininin birbirini tamamlayan iki yüzüdür. Tasavvuf öz itibarıyla tamamen tabiat ötesi mânevî bir bilgidir. Tasavvuf ilmine bağlı ilm-i hurûf, ebced, eski kimya ve simya gibi birçok an'anevî ilim vardır. Hint ve Çin tasavvurlarıyla İslâm tasavvufu arasında temel çizgi ve fikirler bakımından benzerlik olmakla beraber her biri kendi an'anesi içinde ayrı bir bütündür.

Abdülvâhid Yahyâ'ya göre Doğu ile Batı arasındaki en esaslı fark, Hint ve Çin'de "an'ane"nin zâhir ve bâtınıyla bir bütün olarak bilhassa bâtını temsil eden tasavvufun İslâm ülkelerinde mürşidler vasıtasıyla hâlâ canlı bir doktrin şeklinde mevcut olmasıdır. Gerçi Batılılaşma Doğu'nun da büyük ölçüde çehresini değiştirmiş ve hâlâ değiştirmekte ise de her şeye rağmen Doğu kendi an'ane-

sini devam ettirmektedir. Batı'da "an'a-ne"yi Katoliklik temsil etmekle birlikte bir taraftan zâhirini asgari hudutlarına indirmiş, diğer taraftan bâtınını temsil eden teşekkül ve doktrinleri hemen hemen kaybetmiştir. Onun içindir ki Batı, rönesans ve reform ile birlikte diğer medeniyetlerden farklı, tamamen mad-dî gelişmeleri esas alan dünyevî ilim ve bilgi üzerine dayanan bir medeniyet kurmuş, ilâhî ve mânevî prensiplerden uzaklaşmıştır. Batı'nın her alanda mad-deye verdiği aşırı önem ve bunun so-nucunda ortaya çıkan gelişmeler, me-deniyetini ve mensuplarını mahvolma noktasına getirmiştir. 1904-1914 yılları arasında, az veya çok gizlilik vasfı taşıyan "occultiste", "théosophiste" ve ispir-tizmacı teşekküllere girip bunları içe-rden tanıma imkânını elde eden Abdül-vâhid'e göre bu sözde ruhçu ve mânevi-yatçıların görüşlerine dayanarak sağ-lam bir fikir binası kurulamaz. Onların görüşleri, değişik kelimelerle ifade edil-en bir materyalizmden ibarettir.

Masonluk hakkında ilk yazılarını *La France Anti-maçonnique* adlı dergide 1913-1914 yıllarında yazmış ve görüş-leri masonik çevrelerde büyük akisler uyandırmıştır. Kendisi mason olduğu halde, masonluğa karşı olan bu dergide yazı yazması, onun mevcut masonlar ve onların bu teşekkül hakkındaki kana-atleriyle bir uyumsuzluk içinde oldu-ğunu göstermektedir. O Hint, Çin ve İslâm tasavvufunu yakından tanıyan ve karşı-laştırma imkânına sahip bir kimse ola-rak masonluğu bir "meslek"e istinat eden intisâbî (initiatique)—mânevî bir "yol" olarak görür ve masonları mensup

oldukları teşekkülün ne olduğunu bil-memek ve bu teşekkülün kendilerine yüklediği mânevî vazifeye sadık kalma-makla itham eder. Ona göre masonluk son iki asır içinde hristiyan Batı an'a-nesi içinde yer alan intisâbî ve bâtınî (ésotérique) bilginin fiilen elde edilip gerçekleştirildiği bir teşekkül olma va-sfını kaybetmiştir. Pozitivist, materya-list ve her türlü modernist düşünceler-le meşgul olan büyük bir mason çoğun-luğu politik faaliyetlere dalmışlardır. Eserleri masonik çevrelerde kuvvetli bir iz bırakmakla beraber, fikirlerini be-nimseyen masonların kendi teşekkülleri içindeki teşebbüs ve faaliyetleri pek ba-şarılı sonuçlar vermemiştir.

Eserlerinde mevcut ve geçmiş bütün dinlerden bahseden ve modern Batı medeniyetini her yönüyle tenkit süzge-cinden geçiren Abdülvâhid Yahyâ çeşitli din, fikir ve sanat çevrelerini derinden etkilemiştir. Fikirlerini benimseyenler *Études Traditionnelles* dergisinde toplanmış, ölümünden sonra da bu dergiyi onun görüşleri doğrultusunda devam ettirmişlerdir. Titus Burckhardt (İbrâ-him İzzeddin), Michel (Mustafa) Valsan (ö. 1974), bazı fikrî ihtilâfları olmakla beraber İsviçreli Fritjof Schuon (Şeyh Îsâ), Martin Lings (Ebûbekir Sirâceddin), ve Ananda K. Coomaraswamy (ö. 1947), onun ana fikirleri çerçevesinde kıymetli ilmî yayınlar yapmışlardır. Abdülvâhid Yahyâ'nın modern düşünce ve sanat adamları üzerinde bıraktığı tesirler de önemlidir. Daniel Rops, Robert Kanfers, André Bréton, Antonin Artaud, André Gide, Jean Paulhan, Raymond Quenau, Drieu La Rochelle, René Barjavel, Louis

Pauwels, Albert Paraz, Raymond Abelio, Jean Thamar ve daha birçokları bunlar arasında sayılabilir.

Ezher şeyhlerinden Dr. Abdülhalim Mahmud (ö. 1978), Abdülhâdî'nin vefa-tından sonra cihad bayrağını Abdül-vâhid'in yüklediğini ve Ekberiyye esas-ları içinde neşriyat yaptığını ifade eder; müslümanların onu Gazzâlî ve benzer-leri gibi, gayri müslimlerin ise Eflatun ve Yeni Eflatunculuğun kurucusu gibi değerlendirdiklerini söyler.

Eserleri. Abdülvâhid Yahyâ'nın eserleri İngilizce, İtalyanca, İspanyolca, Portekiz-ce, Almanca gibi Batı dillerine tercüme edilmiştir. Kitaplarında René Guénon adını kullanmış, sadece Arapça yazdığı makaleler Abdülvâhid Yahyâ ismiyle ya-yımlanmıştır. On yedi kitap, beşi Arapça olmak üzere 350 kadar makale yazmış, makaleleri konularına göre derlenerek ölümünden sonra dokuz cilt halinde ba-sılmıştır.

1. *L'Introduction Générale à L'Étude des Doctrines Hindoues* (1921). İlk eseri olan bu kitabın birinci yarısı Doğu din ve medeniyetlerine genel bir giriş-tir. Doğu zihniyeti ile modern Batı zih-niyeti arasındaki farkları ele alır ve "tradition" ile "religion" arasındaki farkı inceler. 2. *Orient et Occident* (1924). Bu eserinde Doğu ve Batı arasında bir yakınlaşmanın gerçekleşmesinin müm-kün bir şey olduğuna inandığını söyler. Ancak bunun gerçekleşebilmesi için Ba-tılılar'ın XVI. yüzyıldan beri modern dü-şünceyi meydana getiren çeşitli alanlar-daki ideolojileri terketmeleri gerekir. Çünkü bu ideolojiler, Doğu ile benzer vasıflara sahip olan hristiyan an'anesi üzerine kurulmuş Batı medeniyetinin temellerini yıkmıştır. Eserin ilk bölü-münde ilerleme, bilim, hayat gibi Batılı-lar'ın âdetâ putlaştırdıkları kavramların tenkidine yer verilmiş, ikinci bölümde ise Doğu ile Batı arasında yakınlaşma imkânları üzerinde durulmuştur. Eser, Fahrettin Arslan tarafından *Doğu ve Batı* (İstanbul 1980) adıyla tercüme edil-miştir. 3. *La Crise du Monde Moderne* (1927). *Orient et Occident*'daki bazı konuları burada tekrar ele almış, ayrıca yeni bazı meseleleri incelemiştir. Kita-bında önce modern dünyayı insanlık ta-rihi içindeki yerine oturtmuş, kozmik devirler hakkındaki Hindû teorisini kı-saca açıklamıştır. Modern devrin özel-liklerinin "karanlık çağ" dönemiyle ayni-yet gösterdiğini tesbit ettikten sonra, modern devirde mânevî karanlığın bü-

Abdülvâhid
Yahyâ

tün dünyada hâkim olduğunu ancak her millet ve bölgenin aynı derecede bu karanlığa mâruz kalmayacağını belirtir. Yazara göre Batı dünyası ve milletleri Doğu'dan çok daha fazla zulmet ve bozulma içinde bulunmaktadır. Eser Türkçe'ye önce İngilizce tercümesinden *Modern Dünyanın Bunalımı* (İstanbul 1979) adıyla Nabi Avcı, daha sonra Fransızca aslından Mahmut Kanık tarafından yine aynı adla (İstanbul 1986) tercüme edilmiştir. 4. *Le Symbolisme de la Croix* (1931). Şeyhi Abdurrahman İliş el-Kebîr'e ithaf ettiği bu eser uzun bir olgunlaşma devresinin mahsulüdür. Her ne kadar adı dolayısıyla sadece Hristiyanlık'la ilgili gibi görünüyorsa da bütün tasavvuf doktrinlerine atıflar yapılmış, vahdet-i vücûd, merâtib-i vücûd, cihâd-ı ekber ve asgar gibi İslâm tasavvufunun konuları yeni bir üslûpla incelenmiştir. 5. *Les États multiples de l'Être* (1932). Merâtib-i vücûd ve vahdet-i vücûd ile ilgili konuları ele aldığı bu kitabında üniversal metafizik mefhumların bir sentezini sergiler. 6. *Aperçus sur l'Initiation* (1946). Eserde teorik mârifet sahasından tasavvufi tahkik ve tahakkuk sahasına geçmek için gerekli olan vasıta ve şartlar incelenir. Seyrû sülûk, tasavvufun mahiyeti ve hususiyetleri, tasavvufi tariklerde konu edilen teknik meseleler ve tasavvufi tarik ile mistik tarik arasındaki farklar yeri geldikçe açıklanır. Bu eserinde bütün, tasavvuf doktrinleri, ekollerinin esasları ve müşterek noktaları bakımından en geniş planda işlenmiştir.

Diğer eserleri şunlardır: *Le Théosophisme, Histoire d'une Pseudo-religion* (1921); *L'Erreur Spirite* (1923); *L'Homme et Son Devenir selon le Védânta* (1925); *L'Ésotérisme de Dante* (1925); *La Métaphysique Orientale* (1939); *Le Roi du Monde* (1927); *Saint Bernard* (1929); *Autorité spirituel et Pouvoir temporel* (1929); *Le Règne de la Quantité et les Signes des Temps* (1945); *Les Principes du Calcul infinitésimal* (1946); *La Grande Triade* (1946).

Makalelerinden derlenen aşağıdaki eserler ölümünden sonra yayımlanmıştır: *Initiation et Réalisation spirituelle* (1952); *Aperçus sur l'Ésotérisme chrétien* (1954); *Symboles fondamentaux de la Science sacrée* (1962); *Études sur la Franc-Maçonnerie et le Compagnonnage* (1965); *Études sur l'Hindouisme* (1967); *Formes traditionnelles*

et Cycles cosmiques (1970); *Comptes Rendus* (1973); *Aperçus sur l'Ésotérisme islamique et le Taoisme* (1973); *Mélanges* (1976).

BİBLİYOGRAFYA :

Paul Sérant, *René Guénon*, Paris 1953, s. 7-26; Abdülhalim Mahmûd, *el-Feylesûf'ül-Müslim Rînâ Cînâ ve 'Abdülvâhid Yahyâ*, Kahire 1954; a.mlf., *el-Medresetü's-Şâzeliyye ve imâmühâ Ebû'l-Hasan eş-Şâzeli*, Kahire, ts., s. 229-341; Paul Chacornac, *La Vie Simple de René Guénon, Editions Traditionnelles*, Paris 1958; Jean Robin, *René Guénon, Témoin de la Tradition* (nşr. Guy Trédaniel), Paris 1978, s. 9, 10, 18, 37, 70, 73, 138, 182, 188, 231; Michel Valsan, *L'Islam et la Fonction de René Guénon*, Paris 1984, s. 39; "L'Homme et Son Message, René Guénon", *Planète* [özel sayı], Paris 1970, s. 7-35; R. Guénon, "Tevhid" (trc. Mustafa Tahralı), *Kubbealtı Akademi Mecmûası*, VII/4, İstanbul 1979; a.mlf., "Seyfu'l-İslâm" (trc. Mustafa Tahralı), a.e., IX/1 (1980); a.mlf., "Nefsini Bil" (trc. Mustafa Tahralı), a.e., X/3 (1981); a.mlf., "İslâm Tasavvufu" (trc. Mustafa Tahralı), a.e., XIV/1 (1985); a.mlf., "Doğu Metafizigi" (trc. Mustafa Tahralı), *Mûlîf*, sy. 3 (1985), s. 103-122; Mustafa Tahralı, "Fransız Müslüman Abdülvâhid Yahyâ (René Guénon)'nın Eserinde Tasavvuf ve Mistisizm Farkı", *Kubbealtı Akademi Mecmûası*, X/4 (1981), s. 21-36; a.mlf., "Batı'daki İhtidâ Hâdiselerinde Tasavvufun Rolü", *Uluslararası Birinci İslâm Araştırmaları Sempozyumu*, İzmir 1985, s. 141-162.

MUSTAFA TAHRALI

ABDÜLVÂHİD b. ZEYD

(عبد الواحد بن زيد)

(ö. 177/793)

İlk devir sûfilerinden.

"Şeyhü'l-ubbâd" ve "şeyhü's-süfiyye" unvanlarıyla da anılır. Zühdle ilgili menkıbeleriyle meşhurdur. Hasan-ı Basrî ile görüştüğü ve talebesi olduğu rivayet edilir. Attâr, Abdülvâhid'i Yûsuf b. Hüseyn er-Râzî (ö. 304/916) ile çağdaş gösterip onun meclisinde tövbe ettiğini bildirirse de bu doğru değildir.

Abdülvâhid, Basra'daki "ağlayan zâhidler"dendir (bk. BEKKÂİN). Kaynaklarda, Mâlik b. Dînâr'ın vaazını dinlerken yüksek sesle ağlaması yüzünden yanındakilerin vaazı takip edemedikleri, ağlarken kendinden geçtiği, meclisinde bulunanların da aynı şekilde vecde geldikleri, hatta vecdden ölenler olduğu bildirilmektedir. Vezzân, onun bütün Basralılar'a yetecek kadar hüzne sahip olduğunu söyler. Sürekli olarak sevgi ve aşktan bahsettiği, sevgi üzerinde fazla

duran bir zümreyle beraber olduğu, çevresinde bu anlayışta bir cemaatin olduğu ve Râbia el-Adeviyye'ye evlenme teklifinde bulunduğu rivayet edilmektedir. O, "En üstün derece muhabbettir" der; ancak rızanın bundan da üstün olduğunu ifade eder. İbn Teymiyye, Abdülvâhid'in peygamberlerden birine atfen, "Allah bana, ben de Allah'a âşıkım" dediğini - ki bu söz umumiyetle Ebû'l-Hüseyn en-Nûrî'ye nisbet edilir - ve ilk sûfi zâviyesinin onun müridlerinden biri tarafından kurulduğunu söyler.

Aleviyye ve Kümmeliyye tarikatlarının silsilelerinde adı geçen Abdülvâhid'in, başta Yâfîî'nin *Ravzû'r-reyâhîn*'i olmak üzere, menâkıbnâmelerde ve sûfi tabakat kitaplarında birçok söz ve menkıbeleri yer almaktadır. Kesb* konusunda Mu'tezile'nin görüşüne meyiletmesi ve yine bu istikamette, "Allah (dilerse) kulları dalâlete düşürür" demeyi Allah'ı tenzihle bağdaştıramaması gibi sebeplerle bu mezhepten olduğu ileri sürülmüşse de Mu'tezile'nin kurucularından Amr b. Ubeyd'le "i'tizâlî" görüşlerinden dolayı ilgisini kestiği de kaynaklarda nakledilmektedir. Hasan-ı Basrî ve Atâ b. Ebû Rebâh'tan hadis rivayet etmiş, kendisinden de Vekî', İbnü's-Semmak ve Dârânî gibi âlimler rivayette bulunmuşlardır. Ancak, hadis münekkittleri onu metrûk* bir râvî, rivayet ettiği hadisleri de münker* kabul ederler.

BİBLİYOGRAFYA :

Serrâc, *el-Lüma'* (nşr. Abdülhalim Mahmûd—Tâhâ Abdülkâdir Server), Kahire 1960; s. 45, 398; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, Kahire 1394-99/1974-79 — Beyrut 1387/1967, VI, 155-165; Herevî, *Tabakâtü's-şüfiyye* (nşr. Muhammed Sürûr Mevlâyî), Tahran 1351, s. 130; Gazzâlî, *İhyâ*, Kahire 1939, IV, 386; Attâr, *Tezkiretül-evliyâ*, Tahran-1346 hş., s. 304; İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-sâfiye* (nşr. Mahmûd Fâhûrî—Muhammed Kal'acî), Halep 1969-73, III, 321; İbn Teymiyye, *Câmi'u'r-resâ'il*, Cidde 1984, II, 238; a.mlf., *Mecmû'u fetâvâ* (nşr. Abdurrahman b. Muhammed), Riyad 1381-86, XI, 6; Zehebi, *A'lamün-nübelâ*, VII, 178; Yâfîî, *Ravzû'r-reyâhîn*, Kahire 1315, s. 23 vd.; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, Haydarâbâd 1329-31 — Beyrut 1390/1971, IV, 80; Şa'rânî, *eş-Şîla beyne't-tasavvuf ve't-teşeyyû*, Kahire 1969, I, 304; Yûsuf en-Nebhânî, *Câmi'u kerâmâtü'l-evliyâ* (nşr. İbrâhim Atve İvaz), Kahire 1329, I, 137.

SÜLEYMAN ULUDAĞ